

EN UTVECKLINGSARTIKEL PUBLICERAD
FÖR PEDAGOG STOCKHOLM

TÄNK SJÄLV, TÄNK TILLSAMMANS

OM DELIBERATION OCH ANVÄNDNING AV
NÄTET SOM RESURS FÖR KOMMUNIKATION I
GRUNDSKOLANS SENARE ÅR

Författare: Felix Ström

E-post: felix.strom@stockholm.se

Skola: Skarpnäcks Skola

Artikelnummer: Utbf fyller i detta

UTBILDNINGSFÖRVALTNINGEN

**PEDAGOG
STOCKHOLM**

Denna artikel är publicerad på Pedagog Stockholm

Vill du också skriva en utvecklingsartikel och bli publicerad på Pedagog Stockholm?
Mejla: forskningsinfo@utbildning.stockholm.se

För mer information om publikation av utvecklingsartiklar se:
www.pedagogstockholm.se/fou

Åsikter och tolkningar som kommer till uttryck i denna artikel är författarens och reflekterar inte nödvändigtvis utbildningsförvaltningen i Stockholms stads åsikter.

TÄNK SJÄLV, TÄNK TILLSAMMANS	Sid 2(19)
Artikel nummer Utbf fyller i detta	En utvecklingsartikel publicerad för Pedagog Stockholm

BAKGRUND

Som lärare vill man ha öppenhet i klassrummet. Man önskar att eleverna ska vilja uttrycka tankar, funderingar och åsikter samt att de ska vara intresserade av andras perspektiv. Det finns många faktorer som påverkar i vilken mån denna önskan blir verklighet. Något som blivit alltmer aktuellt de senaste åren är frågor kring medieringen av elevernas röster. Nuförtiden är klassrumssamtalet inte nödvändigtvis bundet till ett givet fysiskt rum och en given tid utan kan även utspela sig i de digitala tids- och rumsdimensioner som nätet/molnet erbjuder.

I denna artikel ämnar jag, utifrån en studie som genomfördes i årskurs 8 på Skarpnäcks Skola 2009, belysa några aktuella digitala resursers kommunikativa potential för skapandet av ett öppet och tillåtande klassrumsklimat. Resurserna värderas utifrån sina deliberativa kvaliteter¹, sin förmåga att fungera som funktionella redskap för att utveckla dialogen i klassrummet.

MÅL/SYFTE

Inom ramen för undervisningen i båda mina ämnen – svenska och bild - introducerade jag under terminen ett antal digitala redskap av olika karaktär. Det övergripande syftet med *förändringarna av undervisningen* var att som helhet öka deliberationen i skollåret. De nya kommunikativa redskapen ersatte, i det som ursprungligen utgjorde ett projekt, inte de gamla medieringsformerna/verktygen utan kompletterade dessa i kombination med en mer genomtänkt läresekvensdesign. Det spontana klassrumssamtalets utveckling och kvalitet fanns under projekttiden som en värdeomätare för hur väl strävandena lyckades.

Syftet med studien var att undersöka de digitala redskapens deliberativa möjligheter med hänsyn tagen till användarpraktiken.

¹ Deliberation är ett övergripande mål för undervisningen i skolan men det offentliga samtalet är i sig även en väg mot fördjupade kunskaper för individen.

TÄNK SJÄLV, TÄNK TILLSAMMANS	Sid 3(19)
Artikel nummer Utbf fyller i detta	En utvecklingsartikel publicerad för Pedagog Stockholm

METOD/DITT UTVECKLINGSARBETE

Under rubriken förlopp redogör jag i stort för hur undervisningen organiserades samt för hur de digitala resurserna introducerades. Det material som ligger bakom studien och värderingen av dess resultat utgörs i första hand av de texter av olika slag som producerades av eleverna, men även av fortlöpande utsagor kring det nya i arbetssätten. En del av dessa texter finns publicerade på antingen klassbloggen eller klasswikin, medan andra (läxor och mindre skrivuppgifter) finns samlade på mitt gmailkonto, i åtkomst av endast mig. Då studien främst avser generella tendenser så är jag i denna artikel snål med empiri ur min dialog med enskilda individer, dels då de i det sammanhanget är mindre relevanta och dels för att exempel skulle ta för mycket plats i artikeln.

Relativt tidigt i studien genomfördes en enkätundersökning kring elevernas tillgång till och vana vid användande av olika digitala resurser och verktyg och dessutom en mindre undersökning i lektionsform kring elevernas kommunikationsmönster och deras upplevelser av lärande på skoltid i jämförelse med hur de lär på fritiden. I slutet av terminen genomfördes även en gruppintervju med en grupp pojkar samt en grupp flickor. Intervjuerna fick karaktären av samtal och spelades in.

Teoribas och centrala begrepp

Värderingen av de texter och utsagor som producerades under studien genomfördes - eftersom det handlade om skolarbete - dels utifrån gängse kravnivåer i ämnena - men även utifrån det överordnade kvalitetsbegreppet *kontextobundenhet* som bättre fångar in elevernas ambition att kommunicera framgångsrikt. Begreppet kan jämföras med ”graden av mottagarmedvetenhet och mottagaranpassning”. Små barns texter² visar inte att de är medvetna om läsaren. De ger i sina texter den information som är central för dem själva i sammanhanget, men de förstår ännu inte att mottagaren inte har tillgång till hela deras tankevärld och dess inre logik. Det resulterar i att texterna blir kontextbundna och förutsätter en kunnig och välvillig mottagare för att kunna förstås. Med tiden ökar

² Enligt ett vidgat textbegrepp som även inbegriper exempelvis bilder.

TÄNK SJÄLV, TÄNK TILLSAMMANS	Sid 4(19)
Artikel nummer Utbf fyller i detta	En utvecklingsartikel publicerad för Pedagog Stockholm

barnets förståelse för mottagaren och kunskapen om hur man anpassar sina texter för att budskapet ska gå fram. Att öka dessa förmågor är huvudmålet i den gestaltande delen av ämnen som bild och svenska - vilka är mina ämnesdiscipliner. Eftersom texterna i så mycket högre grad än tidigare, genom användandet av de digitala medierna, kom att publiceras så ökade även undervisningens och bedömningens fokus på dessa aspekter.

Jag har även värderat textmassorna och samtalen utifrån Jürgen Habermas begrepp *kommunikativ handling* och *strategisk handling* eftersom dessa begrepp så behändigt ansluter till det övergripande syftet med förändringarna av undervisningen – att öka deliberationen i skolorna.^{3 4} Mycket förenklat kan man säga att en strategisk handling har egennyttan som mål och en kommunikativ handling har den ömsesidiga förståelsen som mål.

Även begreppet *deliberation* har en fast förankring i Habermas teorier om hur man inom en intressesfär och inom ramen för en offentlighet förhandlar och kommer fram till rationella överenskommelser. I ett klassrum handlar deliberation framförallt om det samtal som pågår mellan alla elever och lärarna; att var och en kommer till tals och blir lyssnad på - något som står som mål i de flesta arbetsplaner för svenska lärararbetslag men som ofta visar sig vara mycket svårt att säkerställa när det väl kommer till kritan. Ett deliberativt samtal är också den diskussion som föregår varje viktigt beslut som fattas i en demokratisk organisation. För att demokratin ska kunna utgå från folket är deliberation nödvändig.

Tysta elever

När jag mötte klasserna som studien omfattade slogs jag av hur ogärna eleverna talade i klassrummet på lektionerna. Endast ett mycket litet fåtal elever begärde ordet och nästan uteslutande då jag som lärare ställt konventionella frågor med ett underförstått korrekt svar. Tjejerna var om möjligt ännu tystare än killarna. Problematiserande frågeställningar ledde nästan ofelbart till dödystnad, men även autentiska frågor som

³ Olesen & Møller Pedersen 2004, s.177 ff.

⁴ Elmfeldt & Erixson 2007, s.117 ff.

TÄNK SJÄLV, TÄNK TILLSAMMANS	Sid 5(19)
Artikel nummer Utbf fyller i detta	En utvecklingsartikel publicerad för Pedagog Stockholm

”Vad kommer du att tänka på när du ser den här bilden?” eller ”Hur tänker du att mannen i texten reagerar när han får veta att ...?”. Denna typ av frågor fungerar ju vanligtvis som nycklar till en meningsskapande klassrumdialog, men här var det stopp.

Homogena grupperingar

En del av problemet - och något som arbetslaget och jag försökte förändra - var att eleverna grupperade sig väldigt strikt så fort de hamnade i en klassrumssituation. Grupperingarna var könssegregerade men följde även andra konventionella mönster som ”de tuffa”, ”de snälla” och ”pluggisarna” etc. Van vid ett mer heterogent klassrum, efter lärarerfarenheter från Rinkeby och Kista, överraskade detta mig.

Strategiska handlingsmönster

Samtal och diskussioner i smågrupper fungerade hyfsat bra när eleverna fick gruppera sig själva, men å andra sidan blev då diskussionernas kvalitet i flera av grupperna lidande och man visade sedan litet eller inget intresse för vad man kommit fram till i andra grupper än den egna när samtalet väl lyftes till klassrumsnivå. De enda tillfällen då detta (åtminstone synbarligen) fungerade bättre var då uppgiften omfattade en muntlig *redovisning* där publiken hade ålagts att ställa frågor eller ge respons av en speciell - gärna värderande karaktär av typen: ”Vad var bra och vad kunde ha gjorts bättre?” En fördjupad diskussion med många deltagare blev dock aldrig resultatet av laborationer med grupsammansättningen.

I de texter som eleverna skrev individuellt blev dock många av de perspektiv som jag skulle ha velat diskutera i klassrummets offentlighet synliga. Rimliga tankar och resonemang, frågor, personliga uttryck, preferenser och värderingar fanns faktiskt där. Och med detta hade jag väl egentligen kunnat nöja mig. Elevernas kunskaper hade ju tack vare inlämningarna till läraren/mig faktiskt kanaler för att bli bemötta och bedömda. Läsandet och skrivandet flöt normalt och viss muntlig aktivitet pågick onekligen i klassrummet. För att kunna göra individuella bedömningar var alltså underlaget, inte imponerande, men tillräckligt. Det som ändå fick mig att gå vidare, handlade om de bristande möjligheterna till fördjupning kring ”tala- och lyssnamålen” som de

TÄNK SJÄLV, TÄNK TILLSAMMANS	Sid 6(19)
Artikel nummer Utbf fyller i detta	En utvecklingsartikel publicerad för Pedagog Stockholm

begränsade och utvecklade diskurserna innebar, samt inte minst om demokratimålen i läroplanen.

Jag bestämde mig för att introducera ett antal olika digitala resurser i undervisningen för att finna nya vägar till ett annat samtalsklimat och för att bryta det rådande, sömniga tillståndet som emellanåt gränsade till dödläge.

Mail, site, wiki och blogg

Det första eleverna fick i uppdrag att göra var att skapa varsitt gmail-konto. Via kontot kunde eleverna hålla kontakt med mig som lärare men jag kunde även bjuda in dem till andra forum med hjälp av de adresslistor som upprättades. Jag hade skapat en informationssite där jag hade för avsikt att lägga upp information och material kring undervisningen i svenska.

En site är en sorts hemsida där innehållet bestämmer sidstrukturen. Man klickar sig fram mellan överordnade och underordnade sidor för att hitta det man söker med hjälp av olika rubriker och länkar. Siten döptes till *Magister Jakaranda*.⁵

Redan inledningsvis skapade jag även wikin *Veckans Bild* där jag tänkte att både jag och eleverna skulle kunna lägga upp bilder för diskussion och analys inom ramen för bildundervisningen.⁶ En wiki är en sorts hemsida där brukarna/läsarna ges möjlighet att själva producera texter för att bygga upp webbplatsens innehåll. Den mest kända wikin är det internationella nätuppslagsverket Wikipedia.

Redan året innan hade jag startat bloggen *Magister Felix* för publicering av elevtexter. På en blogg publiceras materialet i tidsordning med det färskaste högst upp.⁷ Adresserna till dessa webbplatser fick eleverna individuellt i mailsvaret på sina första kontakter med mig via gmail.

⁵ Felix Ström 2009, *Magister Jakaranda* – en pedagogisk informationssite.

⁶ Felix Ström 2009, *Veckans Bild* – en wiki.

⁷ Felix Ström 2008, *Magister Felix* – en blogg för publicering av elevtexter.

TÄNK SJÄLV, TÄNK TILLSAMMANS	Sid 7(19)
Artikel nummer Utbf fyller i detta	En utvecklingsartikel publicerad för Pedagog Stockholm

Visa elevtexter med projektor

I undervisningen styrde jag uppmärksamheten mot sidorna genom att använda en smartboard. Jag presenterade i första hand informationssiten och hur man där kunde hitta läxor och uppgifter, men gjorde det även till en vana att på lektionerna visa texter i digital form som projektioner i klassrummet. Jag bad att få läxor och uppgifter inskickade via mail men accepterade även handskrivna texter i de vanliga skrivböckerna eftersom jag tyvärr inte kunde ge eleverna möjlighet att skriva på dator i skolan. I den takt som uppgifter började strömma in till mitt gmailkontos brevlåda började jag, med projektorns hjälp, att lyfta upp dem för samtal direkt i klassrummet. Detta gjordes huvudsakligen med texter som skrivits i grupp. De gånger som texten var författad av en enskild elev frågade jag alltid först och lät eleven vara anonym om så önskades. (Huvudproblemet handlade ju om att eleverna inte ville eller vågade visa upp sitt tänkande i klassrummets offentlighet.)

Texterna som lyftes fram var för det mesta resultatet av mindre gruppskrivuppgifter som att ”skriva en inledning till en detektivberättelse” eller att ”beskriva en plats” i samma genre. Oftast hade själva författandet klarats av på lektionstid och det som återstod efteråt handlade om att någon elev i gruppen skulle skriva rent texten och hemifrån sända in den digitalt till mig. (Det saknades vid tidpunkten fungerande elevdatorer i skolan för åttorna att använda.)

Textsamtalsmodell

När vi väl skulle börja samtala igen kändes det rimligt att ”börja om” på en ganska grundläggande nivå. I samtalet kring texter lät jag då eleverna följa ett, till en början, ganska strikt mönster av beskrivning och tolkning av texten framför dem. De elever som skrivit texten fick lyssna på de andras beskrivningar och tolkningar av den och fick slutligen frågan om de var nöjda med hur texten tolkats och om de ville förklara något som inte gått fram. Därefter gick vi vidare mot nästa text. Under mina magisterstudier hade detta kommunikationsmönster för mig ytterligare befästs som något djupt meningsfullt i all sin enkelhet. Problemet var - och är - att metoden slukar tid. Men för

TÄNK SJÄLV, TÄNK TILLSAMMANS	Sid 8(19)
Artikel nummer Utbf fyller i detta	En utvecklingsartikel publicerad för Pedagog Stockholm

att utveckla elevers förmåga att mottagaranpassa sina texter så krävs det att mottagarna och deras tolkningar verkligen synliggörs för sändaren.

Hur användes wikin?

På wikin lade jag inledningsvis upp några bilder, vilka vi förvisso pratade om, men framför allt bjöd jag in eleverna som *användare* av sidan. De skulle där på frivillig basis själva publicera bilder och texter som de ville diskutera, var det tänkt. Den enda regel som omgav användningen var att ”ingen människa skulle bli lidande” av det som publicerades. Ett par, tre enskilda elever tog ganska omgående egna initiativ och lade upp både bilder och texter. En debatt om könsförtryck tog form, men den blåste tyvärr ganska snabbt över. (Kanske för att argumenten tog slut på den ena sidan, vilket ju ibland är fallet i debatter.) Själv använde jag även wikin när jag skrev kortare faktatexter för eleverna att använda till fördjupning. Utgångspunkten för *mina* wikitexter var de ämnesområden som berörts i undervisningen på lektionstid. Om vi exempelvis hade pratat om Gericaults målning Medusas flotte så skrev jag om denna bild och om det som jag visste om dess tillblivelse. På så sätt flyttade jag över en del av lärarens berättande röst utanför klassrummet men även utanför lektionstiden vilken därigenom i stället kunde användas åt samtal utifrån bilden.

Frihetstexterna och bloggen

När terminen kommit en bra bit på väg dök en problematisering upp inom ramen för litteraturundervisningen. Vi hade läst kapitel ur Defoes Robinson Crusoe och ställt dem emot motsvarande kapitel i Michel Tourniers kritiska parafra av boken, ”Fredag – eller den andra ön”. Eleverna hade individuellt fått skriva en enkel jämförande analys som skickats in till mig via gmail. Flera elever hade funderat på relationen mellan Robinson och Fredag och några av dem hade reagerat över herre – slavförhållandet dem emellan.

Jag förberedde då, och höll med stöd i bilder, en kort föreläsning om slaveri och frihetsbegreppet. Därefter fick eleverna under återstoden av lektionen skriva fritt och enskilt utifrån ordet *frihet*. Det fanns ingen genre knuten till uppgiften och jag sade även (halvt sanningsenligt) att deras texter inte skulle betygsättas eftersom jag ”ju inte hade

TÄNK SJÄLV, TÄNK TILLSAMMANS	Sid 9(19)
Artikel nummer Utbf fyller i detta	En utvecklingsartikel publicerad för Pedagog Stockholm

gett dem några mål eller kravnivåer att förhålla sig till”. Men när jag sedan skulle samla in texterna så ville de flesta inte lämna dem ifrån sig eftersom ”de inte var färdiga”. Vi bestämde därför att de skulle få mer tid på sig och att de skulle få skicka in texterna till mig när de var nöjda med dem. Efter ett par dagar fick jag de första texterna. De var ovanligt långa och engagerade, mer personliga och mer mottagaranpassade än vanligt. Jag bestämde mig då för att publicera texterna, men anonymt, på klassbloggen. I den mån skrivfel störde förståelsen så rättade jag dem innan jag publicerade texten. Veckan efter visade jag vad jag hade gjort och vi läste även ett par av texterna högt i klassrummet men utan att diskutera dem efteråt. Klassrumsklimatet var mer nyfiket och intresserat än vanligt.

Texterna fortsatte att strömma in och jag i min tur fortsatte att publicera dem på bloggen. Till de första tjugo inläggen skrev jag en personlig respons på innehållet där jag ställde frågor utifrån detta. Min respons publicerades med hjälp av bloggens kommentarfunktion. Först därefter gav jag eleverna den uppgift som var obligatorisk och som ”skulle bedömas”. De skulle läsa minst tre av frihetstexterna och sedan, under eget namn, skriva kommentarer om minst två av inläggen. Uppgiften gick inte ut på att värdera inläggens kvalitet utan på att bemöta deras innehåll. Givetvis fick man vara kritisk, men utan att vara kränkande - enkla regler som omedelbart accepterades.

På bloggen skapades nu ansatser till det samtal som jag hade velat få till stånd i klassrummet. Jag hade förstås önskat att dialogen genast hade spridit sig även dit, men det skedde inte (direkt). En annan önskan som inte infriades var att eleverna skulle gå djupare in i dialogen på bloggen än annars i klassrummets offentlighet, men de allra flesta nöjde sig med de tre kommentarer de var ålagda att skriva. Efter denna uppgift var terminen i princip slut och därmed även studien som, inom ramen för mina magisterstudier, fick namnet ”Säg nåt!”

TÄNK SJÄLV, TÄNK TILLSAMMANS	Sid 10(19)
Artikel nummer Utbf fyller i detta	En utvecklingsartikel publicerad för Pedagog Stockholm

RESULTAT

De nya redskapen

Sedan studien genomfördes och medan artikeln skrevs så normaliserades klassens användning av de digitala redskapen. De blev en del av vardagen. Under det följande läsåret fyllde de nya medierna sina funktioner och utnyttjades mycket i undervisningen - wikin undantagen. Mailen utvecklades under nian till att bli den främsta kanalen för personlig respons på elevtexter. Under året genomfördes även ett mycket stort gemensamt skrivprojekt i bloggform i samarbete med SO-läraren - ”Rosenheimdagböckerna”.⁸ Informationssiten byggdes ut till att omfatta de flesta skolämnena som eleverna i nian hade undervisning i.

I elevernas allra sista utvärdering (strukturerad skriftlig intervju) som omfattade hela deras skoltid så placerade sig de nya verktygen högst på listan över vad som bäst hade gynnat deras lärande, före kategorier som ”duktiga och ämneskunniga lärare” och ”roliga och intressanta lektioner”. Särskilt lyfte man fram den personliga responsen via gmail och nians informationssite. Blogguppgiften ”Rosenheimdagböckerna” som genomfördes i nian utsågs till den ”roligaste” och ”mest lärorika” men även den ”jobbigaste” uppgiften som eleverna haft under hela sin skoltid.

Samtalet

I backspegeln kan det konstateras att klassrumssamtalet utvecklades mycket både avseende kvalitet och kvantitet – i synnerhet i nian - vilket var mitt syfte. Att vara tyst upphörde med tiden att vara norm. Men att enbart söka orsakerna till detta i användandet av nya medier i undervisningen vore naivt. Förändringarna i pedagogiken, sättet att närma sig och förhålla sig till texter och diskussioner har haft stor betydelse i sammanhanget. Att eleverna blev äldre och mer livsvana spelar nog också roll. Men jag tror ändå att medierna och deras användning *har* haft betydelse för utvecklingen av samtalet i klassrummets offentlighet. Steget ut i den ”verkliga” offentligheten har blivit

⁸ Felix Ström 2010, Rosenheimdagböckerna – en pedagogisk faktions-blogg.

TÄNK SJÄLV, TÄNK TILLSAMMANS	Sid 11(19)
Artikel nummer Utbf fyller i detta	En utvecklingsartikel publicerad för Pedagog Stockholm

kortare och några elever deltar idag på eget initiativ i samhällsdebatten på olika webbforum.

DISKUSSION

– *utvärdering och funderingar kring de digitala resursernas deliberativa potential*

Mail

Mail är ett utmärkt medium för att ge formell respons i en genreorienterad svensk-undervisning men den gynnar knappast deliberation. Fel utnyttjad tror jag tvärtom att resursen direkt kan motverka detta syfte. Tyvärr skrivs nämligen de flesta elevtexter i skolan *med läraren som enda mottagare*. Detta förhållande innebär för många elever att deras texter med tiden blir allt mindre inriktade på kommunikation. Om det bara är läraren som läser vad du skriver varför ska du då vända dig till någon annan med innehållet - eller ens till dig själv? Resultatet blir i värsta fall oengagerade texter som dessutom brister i mottagaranpassningen.

Ett bra sätt att få syn på detta och att på ett övergripande sätt värdera elevtexters kvalitet är att bedöma deras grad av *kontextbundenhet*. En kontextbunden text kännetecknas av att den måste tolkas välvilligt utifrån en förförståelse - dels om upphovspersonen och dels om situationen som omgav tillblivelsen - för att bli begriplig. Ute i offentligheten regleras skribentens omsorger om läsaren mer eller mindre automatiskt - den som inte gör sig förstådd på exempelvis en blogg får inget gensvar.

Varje offentlig arena bär på sina egna formella konventioner vilka man idag, tack vare IKT kan studera på plats. Lärarens individuella respons i avgränsade rum som skrivhäftet eller mailen är alltså i jämförelse med ett "äkta forum" långt ifrån autentisk, men fyller *om den är ställföreträdande* ändå viktiga funktioner. Men för att läraren ska kunna ge relevant respons krävs det att han eller hon även är medveten om genrekonventioner i "de nya medierna". Även om användningen av mailtjänster i undervisningen är praktisk i många avseenden så behöver den alltså, enligt mitt sätt att se på saken, kompletteras med digitala resurser som vänder sig ut mot en offentlighet för

TÄNK SJÄLV, TÄNK TILLSAMMANS	Sid 12(19)
Artikel nummer Utbf fyller i detta	En utvecklingsartikel publicerad för Pedagog Stockholm

att fungera optimalt. Alla de genrekonventioner och typtexter som behöver behärskas - realian - finns ju idag på nätet men på olika platser!

Bloggar

När tillfället öppnade sig i och med att de första texterna om frihet skickades in publicerades dessa anonymt på klassbloggen. I sammanhanget får väl detta betraktas som en chockterapi i riktning mot offentlighet, men egentligen var det ingen ”stor grej”. Inga elever som blivit publicerade opponerade sig och texterna fortsatte att strömma in till min inkorg. De publicerade frihetstexterna utgjorde därefter utgångspunkten för det samtal i offentligheten som eleverna tvingades till genom den läsning de ålades samt till de kommentarer som de behövde skriva för att kunna få godkänt på uppgiften.

I senare reflektioner har framkommit att flertalet av eleverna tyckte att frihetstextuppgiften var intressant och att många imponerades av hur bra de andra skrivit. Dock tyckte de att skrivandet av den egna texten kändes viktigare än att kommentera andras inlägg trots att frihetstexterna inte var betygsgrundande (blev bedömda utifrån mål och kriterier). Jag vill tolka detta som att åtminstone frihetstextskrivandet i huvudsak var *kommunikativt* snarare än *strategiskt*. Anonymiteten i relation till kamraterna talar även för denna tolkning. De elever vars inlägg blev kommenterade var också alla glada och stolta för uppmärksamheten.

Bloggformen har också den fördelen att den är mycket välkänd bland ungdomar, många har redan en egen blogg eller följer regelbundet någon eller några favoritbloggare på nätet.

Vad beträffar bloggans deliberativa potential så är den mycket hög. Bloggosfären är smockfull av personliga perspektiv i alla upptänkliga diskurser, från bloggarna själva och från alla dem som kommenterar blogginläggen.

TÄNK SJÄLV, TÄNK TILLSAMMANS	Sid 13(19)
Artikel nummer Utbf fyller i detta	En utvecklingsartikel publicerad för Pedagog Stockholm

Informationssiter

Informationssiten Magister Jakarandas viktigaste funktion var just att härbärgera information och den fick uppskattning för att den underlättade för eleverna att hålla ordning på läxor och uppgifter. Sittens viktigaste funktion utöver nämnda informationsdel var att man där kunde anslå mål, kravnivåer och kriterier samt redogöra för lärarens och skolans tankar om grunden för bedömningar.

Samtalet och förhandlingarna kring bedömningar behöver man dock förlägga till andra forum - till klassrummet och till enskilda samtal med elever och föräldrar mailledes och, inte minst, i personliga möten. Jag anser att man som lärare behöver förstå och visa respekt för elevernas behov av strategiska handlingar. Därför krävs det också rum där dessa kan komma till uttryck. Mail och enskilda samtal fungerar i dessa avseenden bra.

Faror med informationssidor

Informationssidor utan kommentarfunktion eller annan möjlighet till kontakt riskerar i värsta fall att förvandlas till hegemoniska instrument som *koloniserar livsvärlden* eller att, i mildare grad, bli alltför *enkelriktade* sett ur ett deliberativt perspektiv.⁹ På en informationssida behöver därför en sändare som verkligen vill kommunicera vara noggrann med formen för att inte stänga ute mottagarna - både tilltalet, språkbruket och sidans struktur påverkar om innehållet tas emot eller inte. En informationssite bör alltså präglas av en stor mottagarmedvetenhet och användarvänlighet. Och att en kommentarfunktion finns är att föredra (om någon har tid att sköta den). Vilket syfte siten har och vilka sändarna av sitens innehåll är behöver även framgå tydligt. Att sändarna går kontakta bör vara ett krav. Eleverna bör få ha inflytande över sitens utformning.

Wikisar

Veckans bild fick sitt namn redan innan jag insåg att den borde användas som deliberativt medium oavsett textform. Alla elever bjöds in som användare till wikin. Det

⁹ Gytz Olesen & Møller Pedersen 2004, s 186 ff.

TÄNK SJÄLV, TÄNK TILLSAMMANS	Sid 14(19)
Artikel nummer Utbf fyller i detta	En utvecklingsartikel publicerad för Pedagog Stockholm

enda som reglerade verksamheten på sidan var regeln att ingen människa fick bli lidande av vad som publicerades där. I början peppade jag eleverna till aktivitet och använde själv wikin för att lägga upp bilder och texter som på olika sätt knöt an till undervisningen; en sammanfattning av en föreläsning, en konnotationsstafett etc. Jag anvisade också wikin som en lämplig plats för att nå det specifika kursplanemålet i bild ”att använda egna och andras bilder i bestämda syften” på, men mest utifrån baktanken att *diskussionen* skulle komma igång, oavsett om incitamenten var kommunikativa eller strategiska.

Berättande

En tanke bakom att förlägga en del av mitt (lärarens) berättande/föreläsande till wikin var att försökta undvika att lärartexten (”facit”) blockerade det gemensamma tänkandet i det vanliga klassrummet - en annan handlade om bristen på tid. Jag ville avsätta så mycket tid som möjligt till muntlig dialog eleverna emellan. Den föreläsande läraren innebär för vissa elever stimulans, för andra svåruthärdlig tristess - inte minst i de senare skolåren. En relativt liten *men heterogen* grupp elever deltog i samtalen på wikin och även några berättelser i ord eller bild tog form. Hur många elever som läste mina och andras texter där vet jag inte med säkerhet.

Texterna och bilderna på wikin blev till narrativa (berättande) snuttar ur flera olika diskurser men kom tillsammans också att utgöra ett spår av klassens egen domändiskussion under terminen. För att begripa denna helhet behöver man kunna reflektera utifrån ett innanförskap - man bör enkelt uttryckt ha deltagit. Men i den mån vi hade någon metadiskussion så hölls den inte på wikin utan muntligt i det vanliga klassrummet.

Om reflektion

Jag tänker mot bakgrund av projektets erfarenheter att ett reflekterande arbetssätt är svårare att överblicka och mer komplext att hantera än ren förmedlingspedagogik är. Det ställer dessutom, åtminstone inledningsvis, större krav på både individ och grupp. Men tanken på att i efterhand, exempelvis på en wiki, kunna se spåren av ett gemensamt

TÄNK SJÄLV, TÄNK TILLSAMMANS	Sid 15(19)
Artikel nummer Utbf fyller i detta	En utvecklingsartikel publicerad för Pedagog Stockholm

samtal tilltalar mig mycket. En sådan borde kunna vara en utmärkt grund för reflektion på flera olika nivåer. Spåren som lämnas blir i bästa fall till en sorts gemensam portfolio över klassens gemensamma utveckling.

Varför deltog inte fler?

Att inte fler elever valde att verka på wikin kan nog delvis kopplas till generella motiv för tystnad i en grupp. Jag kan tänka mig att en stor del av problem med talträngdhet exempelvis kan handla om att man helst vill veta att man "har rätt" redan innan man säger något överhuvudtaget; annars riskerar man ju att hamna i konflikt eller att betraktas som mindre vetande. Då är det nog lättare att avstå om detta är möjligt - och det var det ju på wikin. Om eleverna däremot känt sig säkra på att hade något att vinna på en individuell nivå, genom exempelvis löften om högre betyg, hade antagligen aktiviteten varit betydligt högre. Sådana löften varken kunde eller ville jag dock av förklarliga skäl inte ge; min förhoppning var ju att eleverna på wikin skulle motiveras av den kommunikativa handlingens drivkrafter och inte av den strategiska.

Ett skäl till att wikin användes minst av resurserna står nog också att finna i att den var relativt svår att använda; den saknar bloggans enkla "sista inlägget hamnar överstrukturer" och sitens överblickbarhet.

Att deltagandet var frivilligt påverkade antagligen utfallet en hel del. Det sitter djupt hos många att skolarbete är något "obligatorisk men nyttigt" snarare än något "lustfyllt och meningsskapande". Arenor att uttrycka sig själv skapar och finner man i andra forum på fritiden. De nya medieplattformarna associeras nämligen fortfarande främst till *civilsamhällets* former för samspel och kommunikation människor emellan medan skolans medieringsformer associeras till *makten* (Habermas).¹⁰ Dikotomier som arbete/fritid och nyttigt/roligt präglar även i det moderna mediesamhället synen på lärande och det är kanske inte rimligt att överlåta åt eleverna att komma till andra

¹⁰ Gytz Olesen & Møller Pedersen 2004, s 174 ff.

TÄNK SJÄLV, TÄNK TILLSAMMANS	Sid 16(19)
Artikel nummer Utbf fyller i detta	En utvecklingsartikel publicerad för Pedagog Stockholm

slutsatser utan att ha deltagit i en fördjupad diskussion kring den sociokulturella synen på lärande och kunskap?¹¹

Deliberation - tvång eller fritt val?

Min styrning mot wikin Veckans bild var inte särskilt kraftfull. Det hade huvudsakligen att göra med ett dilemma som jag fortfarande funderar över: Samhället dikterar i relation till skolplikten och genom läroplansskrivningen implicit ett *demokratiskt innanförskap*. Där finns eventuellt en motsättning till deliberationens grundförutsättning - de autentiska perspektiven. Deliberation äger i bästa fall rum då gemensamma intressen identifieras och diskuteras i en offentlighet. Som lärare vill jag kunna garantera det deliberativa samtalet, men jag vill inte diktera vad det ska behandla. Det vore att bryta mot denna princip.

Wikin presenterades därför som ett *förslag* till eleverna. Den skulle inte ersätta klassrummets offentlighet men kunde eventuellt komplettera denna. Om jag under projektet hade tvingat eleverna till deltagande på ett liknade sätt som med klassbloggen hade jag dumpat resursens *kommunikativa potential*.¹² Nu fanns den fortfarande kvar som en möjlighet.

Utifrån projektets problem anser jag att det krävdes en offentlighet som Veckans bild-wikin i min undersökning ett forum där ”alla” hade samma befogenheter och samma skyldigheter, (om än inte samma möjligheter). I den bästa av världar hade redan klassrummet fyllt denna funktion men det var ju som bekant inte fallet. Wikin är den digitala resurs som jag i detta avseende anser bäst härmar den första offentligheten i den antika ”*polis*-sfären - området för gemensamma angelägenheter”.¹³

¹¹ Aulin-Gråhamn, Persson & Thavenius 2004, s 68 f.

¹² Elmfeldt & Erixson 2007, s 119

¹³ Habermas 1962/1964/2003, s VI

TÄNK SJÄLV, TÄNK TILLSAMMANS	Sid 17(19)
Artikel nummer Utbf fyller i detta	En utvecklingsartikel publicerad för Pedagog Stockholm

Det demokratiska uppdraget

Varför var det nu så viktigt att få igång ett deliberativt samtal bland eleverna? I inledningen hänvisar jag till två orsaker; att en dialog var nödvändig för att kunna fördjupa elevernas ämneskunskaper samt att den var en förutsättning för att kunna nå skolans demokratimål. Jag anser att läroplanerna ger svar på tal om incitamenten för det senare, den första orsaken talar väl för sig själv.

Mot bakgrund av styrdokumentet anser jag att mitt uppdrag och ansvar som lärare står klart: Jag ska se till att varje elev omfattas av sin rätt och skyldighet att delta i skolans demokrati. Att enbart rösta på olika förslag i klassråd och elevråd är dock inte tillräckligt. För att den demokratiska idén ska kunna förverkligas krävs det ett föregående samtal, en dialog och en diskussion där olika perspektiv blir synliga.

Enligt de deliberativa idealen leder ett sådant samtal till konsensuslösningar där omröstningar inte ens är nödvändiga. För detta har den deliberativa demokratitanken utsatts för mycket kritik - den ses inte som realistisk. Men att utifrån en sådan kritik välja att slopa dialogen och förhandlingen vore verkligen att kasta ut barnet med badvattnet och dessutom vore det enligt min tolkning direkt kontraproduktivt utifrån styrdokumentens formuleringar.

Vill man ta dialogen och det demokratiska samtalet på allvar så är det därför också i en modern skola rimligt att ta reflektera över de nya medieformernas deliberativa potential när man som lärare bestämmer sig för att använda sig av sådana i undervisningen.

Därav denna artikel.

TÄNK SJÄLV, TÄNK TILLSAMMANS	Sid 18(19)
Artikel nummer Utbf fyller i detta	En utvecklingsartikel publicerad för Pedagog Stockholm

Referenser

Aulin-Gråhamn, Lena, Persson, Magnus & Thavenius, Jan (2004): *Skolan och den radikala estetiken*. Lund: Studentlitteratur

Elmfeldt, Johan & Erixson, Per-Olof (2007): *Skrift i rörelse – Om genrer och kommunikativ förmåga i skola och medielandskap*. Stockholm: Brutus Östlings bokförlag Symposion

Habermas, Jürgen (1962/1964/2003): *Borgerlig offentlighet*. Lund: Arkiv förlag

Gytz Olesen, Søren & Møller Pedersen, Peter (2004): *Pedagogik i ett sociologiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur

Ström, Felix (2008): *Magister Felix – en blogg för publicering av elevtexter*.

<http://felix.pedagogbloggar.se/>

Ström, Felix (2009): *Magister Jakaranda – en pedagogisk informations-site*.

<http://sites.google.com/site/magisterjakaranda/>

Ström, Felix (2009): *Veckans Bild – en wiki*.

<http://veckansbild.wikispaces.com/>

Ström, Felix (2010): *Rosenheimdagböckerna – en pedagogisk faktions-blogg*.

<http://rosenheimdagbok.wordpress.com/>

TÄNK SJÄLV, TÄNK TILLSAMMANS	Sid 19(19)
Artikel nummer Utbf fyller i detta	En utvecklingsartikel publicerad för Pedagog Stockholm